

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ “ЮРИДИЧНА
АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО”

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

**ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
ТА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“ЕКСПЕРТНИЙ ВИСНОВОК”**

Харків
2012

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ “ЮРИДИЧНА
АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО”**

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

**ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
ТА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“ЕКСПЕРТНИЙ ВИСНОВОК”**

**галузь знань 0304 “Право”,
освітньо-кваліфікаційний рівень “Магістр”,
спеціальність 8. 18010003 “Судова експертиза”**

**Харків
2012**

Навчально-методичний посібник для самостійної роботи та практичних занять з навчальної дисципліни “Експертний висновок” (галузь знань 0304 “Право”, освітньо-кваліфікаційний рівень “Магістр”, спеціальність 8. 18010003 “Судова експертиза”) / уклад.: В. А. Журавель, В. О. Коновалова, В. Ю. Шепітько та ін. – Х. : Нац. ун-т “Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого”, 2012. – 21 с.

У к л а д а ч і: В. А. Журавель,
В. О. Коновалова,
В. Ю. Шепітько,
О. В. Курман,
В. В. Семенов

*Рекомендовано до видання редакційно-видавничою радою
університету (протокол № 5 від 27.06.2012 р.)*

© Національний університет “Юридична
академія України ім. Ярослава Мудрого”, 2012

1. ВСТУП

Реалізація норм чинного законодавства, винесення обґрунтованих судових рішень неможливе без забезпечення правосуддя незалежною, кваліфікованою, такою що базується на передових досягненнях науки і техніки, експертизою. У зв'язку з цим зростає роль судового експерта як незацікавленої, обізнаної особи, яка володіє спеціальними знаннями і практичними навичками, необхідними для проведення відповідних експертних досліджень. Серед напрямів підготовки експертів особливого значення набувають знання, спрямовані на формування вмінь і складання висновку експерта. Зазначене зумовлює потребу в активізації підготовки висококваліфікованих експертів саме з цього напрямку.

Навчальна дисципліна “Експертний висновок” є необхідною в програмі підготовки професійних експертів і включає до себе такі теми: “Висновок експерта: сутність, структура, зміст”, “Форми і види висновків експерта”, “Висновок експерта як джерело доказів”, “Процедура складання експертного висновку як результату експертного провадження”, “Повідомлення про неможливість надання висновку”, “Порядок оцінки висновку експерта та його наслідки”.

У результаті вивчення судової експертизи судовий експерт-магістр повинен:

- з н а т и** законодавство України про судову експертизу;
- теоретичні, процесуальні та організаційні засади провадження судових експертиз;
- процедуру побудови експертних версій та завдань, визначення шляхів їх перевірки і вирішення, формулювання експертних прогнозів;
- структуру висновку експерта, порядок оформлення результатів експертних досліджень;
- форми і види висновків експерта;
- процедуру складання експертного висновку як результату експертного провадження;
- порядок оцінки висновку експерта та його наслідки.

– підстави та межі юридичної відповідальності експерта за порушення чинного законодавства;

у м і т и правильно застосовувати на практиці набуті знання з теорії судової експертизи, виконувати на сучасному науково-методичному рівні судові експертизи;

– висувати експертні версії та формулювати експертні прогнози;

– обробляти отримані результати, аналізувати, узагальнювати, формулювати експертні висновки на основі одержаних емпіричних та аналітичних даних;

– представляти підсумки здійсненої дослідницької роботи у вигляді висновків, звітів, довідок, оформлених відповідно до вимог чинного законодавства;

– вести бібліографічну роботу із залученням сучасних інформаційних технологій;

– надавати фахові консультації та іншу інформаційну допомогу з питань дослідження та оцінки матеріальних об'єктів, явищ та процесів, що стосуються обставин справ, які перебувають у провадженні судів, органів дізнання та досудового слідства;

– готувати огляди щодо використання технічних засобів і методів у слідчій і судовій практиці, виявленні й запобіганні злочинів і правопорушень у конкретному регіоні;

– проводити попередні дослідження матеріальних об'єктів і слідів, речових доказів з метою з'ясування підстав для порушення кримінальної справи, висунування версій про природу, походження об'єкта, встановлення даних про особистість підозрюваної особи.

2. ЗАГАЛЬНИЙ РОЗРАХУНОК ЛЕКЦІЙ, ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

№ п/п	Т е м а	Всього годин	У тому числі		
			лекції	прак- тичні заняття	самос- тійна робота
1	Висновок експерта: сут- ність, структура, зміст	8	2	2	4
2	Форми і види висновків експерта	12	4	2	6
3	Висновок експерта як дже- рело доказів	8	2	2	4
4	Процедура складання експертного висновку як ре- зультату експертного про- вадження	12	4	2	6
5	Повідомлення про немож- ливість надання висновку	8	2	2	4
6	Порядок оцінки висновку експерта та його наслідки	12	4	2	6
	В с ь о г о	90*	18	12	30

---

* 30 год – індивідуальна робота

ЗАТВЕРДЖЕНО
вченою радою Національного
університету “Юридична академія
України імені Ярослава Мудрого”
(протокол № 10 від 15.06.2012 р.)

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “ЕКСПЕРТНИЙ ВИСНОВОК”

I. Висновок експерта: сутність, структура, зміст

Поняття та сутність висновку експерта як єдиного процесуального документа. Складові частини експертного висновку та їх зміст (вступна, дослідницька, заключна). Нормативні акти, що регламентують зміст висновку експерта. Вимоги, які ставляться до формулювання висновків експертів.

II. Форми і види висновків експерта

Види висновків експерта (однозначні, альтернативні, умовні, безумовні, позитивні, негативні). Висновки про тотожність або про групову належність об'єкта. Форми викладань висновків експерта (категорична, ймовірна). Значення і роль категоричних та ймовірних висновків експерта в судово-слідчій практиці.

III. Висновок експерта як джерело доказів

Висновок експерта як самостійне джерело доказів, передбачених у КПК України (ч. 2 ст. 65, 75). Доказова цінність висновків експерта. Специфічні риси висновку, зумовлені його сутністю, в порівнянні з іншими доказами. Значення висновку експерта на різних стадіях розслідування.

IV. Процедура складання експертного висновку як результату експертного провадження

Процесуальні вимоги до оформлення результатів дослідження та його реквізити. Особливості складання висновків при проведенні первинної, повторної, додаткової, комісійної та комплексної експертизи. Оформлення додатків до висновку експерта (фототаблиць, креслень, схем, діаграм тощо).

V. Повідомлення про неможливість надання висновку

Підстави для повідомлення про неможливість надання висновку. Зміст та структура повідомлення про неможливість надання висновку. Процесуальні вимоги щодо оформлення повідомлення. Процесуальні наслідки складання експертом повідомлення про неможливість надання висновку.

VI. Порядок оцінки висновку експерта та його наслідки

Загальні підстави здійснення оцінки висновку як доказу слідчим (судом). Зіставлення висновку експерта з іншими зібраними в справі доказами, визначення місця й значення кожного встановленого факту в системі доказів і оцінка висновку в цілому. Одержання роз'яснень або доповнень по отриманому висновку. Розгляд питання про призначення додаткової або повторної експертизи. Встановлення відповідності висновків експерта іншим доказам у справі як необхідний етап оцінювання кожного висновку. Особливості оцінки результатів різних експертиз щодо одного й того ж об'єкта. Негативна оцінка суб'єктами доказування висновку експерта: процедура, наслідки.

4. ПЛАНИ ТА ЗАВДАННЯ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ І САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Мета практичних занять з навчальної дисципліни “Експертний висновок” полягає, по-перше, в засвоєнні студентами положень нормативно-правових актів, які визначають порядок підготовки, структуру, зміст експертного висновку, основні процесуальні вимоги до нього, форми та види, по-друге, в опануванні теоретичними положеннями і практичними навичками здійснення процедури складання експертного висновку як результату експертного провадження, здійсненні його оцінки й використанні як джерело доказів на різних стадіях розслідування. А також допомогти студентам набути практичних навичок щодо правильного застосування на практиці отриманих знань.

Під час підготовки до занять студенти мають опрацювати рекомендовану літературу, вивчити необхідні нормативно-правові акти, виконати інші завдання, які виносяться на позааудиторний час.

Список нормативно-правових актів та літератури до всіх тем

Інструкція про призначення та проведення судових експертиз: затв. Наказом Міністерства Юстиції України від 08.10.1998 р. № 53/5. – [Електрон. ресурс] zakon.rada.gov.ua

Абрамова В. М. Экспертные ошибки: сущность, генезис, пути преодоления: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / В. М. Абрамова; Нац. акад. внутр. справ України. – К., 2004. – 260 с.

Аверьянова Т. В. Судебная экспертиза: курс общей теории / Т. В. Аверьянова. – М.: Норма, 2006. – 479 с.

Белкин Р. С. Криминалистика: проблемы сегодняшнего дня / Р. С. Белкин. – М.: Норма, 2001. – 240 с.

Белкин Р. С. Понятие экспертных ошибок и их класси-

фикація / Р. С. Белкин, А. К. Педенчук // *Общетеорет., правовые и организац. основы судеб. экспертизы: сб. науч. тр.* – М.: ВНИИСЭ, 1987. – С. 59-66.

Експертизи в судовій практиці. – К.: [б.в.], 1993.

Про судову експертизу: Закон України від 25.02.1994 р. № 4038-ХІІ. – [Електрон. ресурс] zakon.rada.gov.ua

Клименко Н. И. Экспертные ошибки и их причины / Н. И. Клименко // *Криминалистика и судеб. экспертиза: респ. межвед. науч.-метод. сб.* – К.: Вищ. шк., 1988. – № 37. – С. 35-38.

Кокорев Л. Д. Доказательства и доказывание в уголовном процессе / Л. Д. Кокорев, Н. П. Кузнецов. – Воронеж: Изд-во Воронеж. ун-та, 1995. – 272 с.

Конституція України. – К.: [б.в.], 1996.

Корухов Ю. Г. Проблемы совершенствования судебных экспертиз / Ю. Г. Корухов. – М.: [б.и.], 1994. – С. 249.

Кримінальний процес України: підруч. для студентів юрид. спец. вищ. закл. освіти / Ю. М. Грошевий, Т. М. Мірошниченко, Ю. В. Хоматов та ін.; за ред. Ю. М. Грошевого, В. М. Хотенця. – Х.: Право, 2000. – 496 с.

Марченко А. Б. Слідчі помилки та шляхи їх подолання: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / А. Б. Марченко; ЛДУВС. – Луганськ, 2006. – 27 с.

Михеєнко М. М. Кримінальний процес України: підруч. / М. М. Михеєнко, В. Т. Нор, В. П. Шибіко. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – К.: Либідь, 1999. – 536 с.

Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України від 5 квіт. 2001 р. / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. – К.: Канон; А.С.К., 2001. – 1104 с.

Паневін О. С. Судова експертиза в кримінальних справах / О. С. Паневін, Г. Є. Сухова // *Коментар судової практики в кримінальних та адміністративних справах. Постанови Пленуму Верховного Суду України (1995-1997) / відп. ред. В. Т. Маляренко.* – К.: Юрінком Інтер, 1998. – С. 131-145.

Про судову експертизу в кримінальних і цивільних справах: постанова Пленуму Верховного Суду України від 30 трав.

1997 р. № 8. – [Електрон. ресурс] zakon.rada.gov.ua

Про застосування судами України кримінально-процесуального законодавства, що регулює повернення справ на додаткове розслідування: постанова Пленуму Верховного Суду України від 30 берез. 1988 р. – [Електрон. ресурс] zakon.rada.gov.ua.

Россинская Е. Р. Комментарий к Федеральному закону “О государственной судебно-экспертной деятельности” / Е. Р. Россинская. – М.: [б.и.], 2002. – 384 с.

Т е м а 1. Висновок експерта: сутність, структура, зміст

(2 г о д)

П л а н

1. Поняття та сутність висновку експерта.
2. Складові частини експертного висновку та їх зміст.
3. Вимоги, які ставляться до висновків експертів.

Під час практичного заняття під керівництвом викладача студенти використовують висновки судових експертів.

С п и с о к д о д а т к о в о ї л і т е р а т у р и

Судебная экспертиза: курс общей теории / Т. В. Аверьянова – М.: Норма, 2006. – 479 с.

Шляхов А. Р. Структура экспертного исследования и гносеологическая характеристика выводов эксперта-криминалиста / А. Р. Шляхов // Тр. ВНИИСЭ. – М., 1972. – Вып. 4. – С. 3-112.

Тема 2. Форми і види висновків експерта

(2 год)

П л а н

1. Види висновків експерта (однозначні, альтернативні, умовні, безумовні, позитивні, негативні).
2. Висновки про тотожність або про групову належність об'єкта.
3. Форми висновків експерта (категорична, ймовірна).
4. Значення і роль категоричних та ймовірних висновків експерта в судово-слідчій практиці.

Список додаткової літератури

Орлов Ю.К. Формы выводов в заключении эксперта: метод. пособие / Ю. К. Орлов. – М.: [б.и.], 1981. – 160 с.

Россинская Е.Р. Оптимизация формы и содержания заключения эксперта на основе базового программного модуля «АТЕКС»: метод. рекомендации / Е.Р. Россинская. – М.: ВНКЦ МВД СССР, 1990. – 72 с.

Тема 3. Висновок експерта як джерело доказів

(2 год)

П л а н

1. Висновок експерта як самостійне джерело доказів.
2. Доказова цінність висновків експерта.
3. Значення висновку експерта на різних стадіях розслідування.

Список додаткової літератури

Белкин Р.С. Понятие экспертных ошибок и их классификация / Р. С. Белкин, А. К. Педенчук // Общетеорет., право-

вые и организац. основы судеб. экспертизы: Сб. науч. тр. – М.: ВНИИСЭ, 1987. – С. 59-66.

Бурков И. В. Заключение эксперта как вид доказательств / И. В. Бурков, А. В. Мурзиков. – Владимир: Транзит-Икс, 2001. – 150 с.

Галкин В. М. Соотношение заключения эксперта с другими средствами доказывания в уголовном процессе / В. М. Галкин. – М.: Юрид. лит., 1971. – 46 с.

Орлов Ю. К. Заключение эксперта и его оценка по уголовным делам: учеб. пособие / Ю. К. Орлов. – М.: Юрист, 1995. – 64 с.

Т е м а 4. Процедура складання експертного висновку як результату експертного провадження

(2 г о д)

П л а н

1. Процесуальні вимоги до оформлення результатів дослідження та його реквізити.

2. Особливості складання висновків при проведенні первинної, повторної, додаткової, комісійної та комплексної експертизи.

3. Оформлення додатків до висновку експерта (фототаблиць, креслень, схем, діаграм тощо).

Список додаткової літератури

Моїсєєв О.М. Експертні технології: теорія формування і практика застосування: моногр. / О. М. Моїсєєв – Х.: Апостіль, 2011. – 424 с.

Эйсман А.А. Заключение эксперта. Структура и научное обоснование / А. А. Эйсман. – М.: Юрид. лит., 1967. – 152 с.

Т е м а 5. Повідомлення про неможливість надання висновку

(2 г о д)

П л а н

1. Підстави для повідомлення про неможливість надання висновку.
2. Зміст та структура повідомлення про неможливість надання висновку.
3. Процесуальні вимоги щодо оформлення повідомлення. Наслідки складання експертом повідомлення про неможливість надання висновку.

С п и с о к д о д а т к о в о ї л і т е р а т у р и

Порядок проведення та оформлення експертних досліджень: метод. рек. / В. С. Печніков, В. В. Назаров, В. І. Пашенко та ін. – К.: ДНДЕКЦ МВС України, 2005. – 18 с.

Інструкція про призначення та проведення судових експертиз: затв. Наказом Міністерства Юстиції України від 08.10.1998 р. № 53/5. // Офіц. вісн. України. – 1998. – № 46.

Юрчишин В. Д. Висновок експерта як джерело доказів у кримінальному процесі України: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.09 / В.Д. Юрчишин; Київ. нац. ун-т. – К., – 2007. – 20 с.

Т е м а 6. Оцінка висновку експерта

(2 г о д)

П л а н

1. Загальні підстави здійснення оцінки висновку як доказу слідчим (судом).
2. Зіставлення висновку експерта з іншими доказами,
3. Визначення місця й значення кожного встановленого факту в системі доказів і оцінка висновку у цілому.

4. Особливості оцінки результатів різних експертиз щодо одного й того самого об'єкта. Негативна оцінка суб'єктами доказування висновку експерта: процедура, наслідки.

Список додаткової літератури

Гришина Е. П. Обеспечение достоверности заключения эксперта в уголовном процессе / Е. П. Гришина // Рос. следователь. – М.: Юрист, 2001. – № 6. – С. 15-18.

Кискина Е.Е. Заключение эксперта как акт коммуникации / Е. Е. Кискина // Судеб. экспертиза. Науч.-практ. журн. – Саратов: Изд-во Саратов. юрид. ин-та МВД России, 2009. – №3. – С. 100-106.

Моїсєєв О. М. Оцінка у висновку експерта (на прикладі судової транспортно-трасологічної експертизи): метод. посіб. для судових експертів, слідчих, суддів / О. М. Моїсєєв. – Донецьк: Дон. НДІСЕ МЮ України, 2008. – 109 с.

Подольный Н. А. Особенности оценки заключения эксперта / Н.А. Подольный // Рос. судья. – М.: Юрист, 200. – № 4. – С. 10-12.

5. СЛОВНИК ОСНОВНИХ ТЕРМІНІВ

Висновок експерта – докладний опис проведених експертом досліджень та зроблені за їх результатами висновки, обґрунтовані відповіді на запитання, поставлені особою, яка залучила експерта, або слідчим суддею чи судом, що доручив проведення експертизи.

Допустимість висновку експерта визначається законністю джерел, умов і способу його одержання. При оцінці висновку експерта з точки зору його допустимості необхідно переконатися, чи не було порушень процесуального порядку призначення та проведення експертизи, чи компетентний експерт, і чи не зацікавлений він у вирішенні справи, чи належним чином і чи правильно оформлений висновок. Висновок експерта, одержаний з грубим порушенням норм КПК, що регулюють процес доказування, конституційних та інших прав громадян, а тим більше одержаний в результаті злочинного порушення норм, недопустимий для використання в кримінальному процесі.

Достовірність висновку експерта передусім залежить від достатності наданих йому предметів чи документів, що є об'єктами експертного дослідження. Тому суд, слідчий або особа, яка проводить дізнання, повинні вжити всіх передбачених законом заходів до з'ясування обставин, які потрібні для експертного дослідження, зафіксувати останні у процесуальних документах, одержати речові докази, зразки, фотознімки, відеоплівку, документи тощо і своєчасно передати їх експертові.

Оцінка достовірності висновку експерта включає до себе такі вимоги:

- 1) оцінюється надійність застосованої експертом методики;
- 2) враховується достатність представлених експерту матеріалів для дослідження;
- 3) оцінці підлягає правильність представлених експерту вихідних даних. Якщо висновок експерта побудований не на з'ясованих ним самим ознаках (наприклад, ознаках почерку), а на вихідних даних, представлених експерту в якості істинних (наприклад, швидкість руху транспортних засобів і пішоходів

при автотехнічній експертизі), то експерт не може бути притягнутий до відповідальності за правильність цих даних. Тому суд до того, як використати висновок експерта як обґрунтування вироку, має пересвідчитися у його правильності;

4) перевіряється повнота проведеного експертом дослідження. Висновок визнається неповним, якщо експерт дослідив не всі подані йому об'єкти чи не дав вичерпних відповідей на порушені перед ним питання. Неясним вважається висновок, який нечітко викладений або має невизначений, неконкретний характер.

5) оцінюється правильність експертної інтерпретації встановлених експертом ознак та їх достатність для висновку.

Заперечуючий (негативний) висновок у безумовній формі – констатує відсутність досліджуваного факту або неможливість його настання за певних умов.

Ініціатива експертна – встановлення експертом на власний розсуд фактів та обставин, не передбачених експертним завданням (питання щодо яких не були поставлені у постанові про призначення судової експертизи), але таких, що мають значення по справі. Такі обставини викладаються у висновку експертом поряд з іншими обставинами. Право експерта на Е.і. передбачено законом (ст. 13 Закону України “Про судову експертизу”).

Імовірний висновок – не являє собою встановлений факт, а є лише припущенням щодо нього, його існування, що в свою чергу спричиняє різноманітне тлумачення цього факту. Імовірний висновок не встановлює фактичних даних, а містить більш менш обґрунтовану версію про існування цих даних. При імовірному висновку, коли експерт не зміг пояснити властивості й ознаки предмета дослідження, прийти до певного висновку, в кримінальній справі не з'являється нового доказу, у зв'язку з тим, що експертиза призначається для того, щоб пояснити з точки зору необхідних спеціальних знань виникаючі у слідчого або суду припущення про факти і обставини справи. Завдання експерта полягає в дачі категоричного висновку, на основі якого слідчий або суд можуть зробити достовірний висновок. Достовірність знання повинна бути зрозуміла лише однозначно, без усяких ступенів достовірності, інакше вона може містити в

собі елементи припущення та імовірності.

Категоричний висновок експерта – достовірний висновок про факт незалежно від умов його існування. Може бути позитивним чи негативним.

Клопотання експерта – письмове звернення експерта до органу, який призначив експертизу, про надання додаткових матеріалів, необхідних для проведення експертизи, створення необхідних умов для дослідження таких матеріалів у місці їх перебування [наприклад, шляхом участі експерта у проведенні слідчої (судової) дії]. У клопотанні експерта перераховуються всі необхідні матеріали, наводиться їх характеристика та зазначаються умови їх отримання.

Матеріали експертизи – це може бути як висновок експерта, так і додатки до нього: схеми, рисунки, пояснення, довідки, окремі відомості щодо застосованої методології дослідження. Не слід вважати матеріалами експертизи досліджувані експертом речові докази. Вони є окремим видом доказів. Зважаючи на це, слідчий знайомить обвинуваченого саме з юридичним документом – висновком експерта та додатками до нього, які не мають самостійного доказового значення. Інші докази у справі, в тому числі й речові докази, на основі яких були зроблені висновки експерта, пред'являються обвинуваченому по закінченні розслідування в числі всіх інших матеріалів кримінальної справи.

Належність висновку експерта – визначається його придатністю для встановлення наявності чи відсутності обставин, які входять до предмета доказування в справі, конкретизованого кримінальним законом, а також інших обставин, які мають у даній справі характер допоміжних або супутніх стосовно предмета доказування.

Повідомлення про неможливість надання висновку – процесуальний документ, який складається у разі неможливості провести дослідження у передбачених законом випадках і містить три частини: вступну, мотивувальну та заключну.

Стверджуючий (позитивний) висновок у безумовній формі – констатує наявність або можливість настання досліджуваного факту.

6. ПРОГРАМНІ ПИТАННЯ

1. Поняття та сутність висновку експерта.
2. Складові частини експертного висновку та їх зміст.
3. Зміст вступної частини експертного висновку.
4. Зміст дослідницької частини експертного висновку.
5. Зміст заключної частини експертного висновку.
6. Вимоги, які ставляться до висновків експертів.
7. Види висновків експерта (однозначні, альтернативні, умовні, безумовні, позитивні, негативні).
8. Висновки про тотожність або про групову належність об'єкта.
9. Форми висновків експерта (категорична, ймовірна).
10. Значення і роль категоричних висновків експерта в судово-слідчій практиці.
11. Значення і роль ймовірних висновків експерта в судово-слідчій практиці.
12. Висновок експерта як самостійне джерело доказів.
13. Доказова цінність висновків експерта.
14. Значення висновку експерта на різних стадіях розслідування.
15. Процесуальні вимоги до оформлення результатів дослідження та його реквізити.
16. Особливості складання висновків при проведенні повторної експертизи.
17. Особливості складання висновків при проведенні додаткової експертизи.
18. Особливості складання висновків при проведенні комісійної експертизи.
19. Особливості складання висновків при проведенні комплексної експертизи.
20. Особливості складання висновків при проведенні експертизи під час судового розгляду.
21. Особливості оформлення висновку експертом, який не є співробітником державної спеціалізованої установи
22. Особливості висновку експерта щодо психічного стану підозрюваного, обвинуваченого.

23. Додатки до висновку експерта їх процесуальне оформлення (фототаблиць, креслень, схем, діаграм тощо).
24. Підстави для повідомлення про неможливість надання висновку.
25. Вступна частина повідомлення про неможливість надання висновку.
26. Мотивувальна та заключна частини повідомлення про неможливість надання висновку.
27. Випадки, коли експерт не має можливості надати висновок.
28. Процесуальні вимоги щодо оформлення повідомлення.
29. Скерування експертного висновку до слідчого (суду).
30. Наслідки складання експертом повідомлення про неможливість надання висновку.
31. Критерії оцінки висновку експерта з формальної сторони.
32. Критерії оцінки висновку експерта по суті дослідження.
33. Наукова обґрунтованість як критерій оцінки висновку експерта.
34. Повнота дослідження як критерій оцінки висновку експерта.
35. Зіставлення висновку експерта з іншими доказами.
36. Визначення місця й значення кожного встановленого факту в системі доказів і оцінка висновку в цілому.
37. Особливості оцінки результатів різних експертиз щодо одного й того ж самого об'єкта.
38. Негативна оцінка суб'єктами доказування висновку експерта: процедура, наслідки.
39. Можливі рішення слідчого після оцінки висновку експерта.

З М І С Т

1. Вступ.....	3
2. Загальний розрахунок годин лекцій, практичних занять та самостійної роботи.....	5
3. Програма навчальної дисципліни “Експертний висновок”.....	6
4. Плани та завдання до практичних занять і самостійної роботи.....	8
5. Словник основних термінів.....	15
6. Програмні питання	18

Навчальне видання
**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ
ПОСІБНИК**

**ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
ТА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“ЕКСПЕРТНИЙ ВИСНОВОК”**

**галузь знань 0304 “Право”,
освітньо-кваліфікаційний рівень “Магістр”,
спеціальність 8. 18010003 “Судова експертиза”**

У к л а д а ч і : ЖУРАВЕЛЬ Володимир Андрійович,
КОНОВАЛОВА Віолетта Омелянівна,
ШЕПТЬКО Валерій Юрійович,
КУРМАН Олександр Васильович,
СЕМЕНОГОВ В'ячеслав Володимирович

Відповідальний за випуск *В.Ю. Шенітько*

Редактор *В. В. Арнаутова*
Комп'ютерна верстка *Л. П. Лавриненко*

План 2012

Підп. до друку 29.08.2012. Формат 60x84¹/₁₆. Папір офсетний.
Друк: ризограф. Ум. друк. арк. 1,31. Облік.-вид. арк. 0,6. Вид. № 139.
Тираж прим. Зам. № 4461. Ціна договірна.

Редакційно-видавничий відділ
Національного університету “Юридична академія України імені Ярослава Мудрого”,
вул. Пушкінська, 77, м. Харків, 61024, Україна.

Друкарня
Національного університету “Юридична академія України імені Ярослава Мудрого”,
вул. Пушкінська, 77, м. Харків, 61024, Україна.